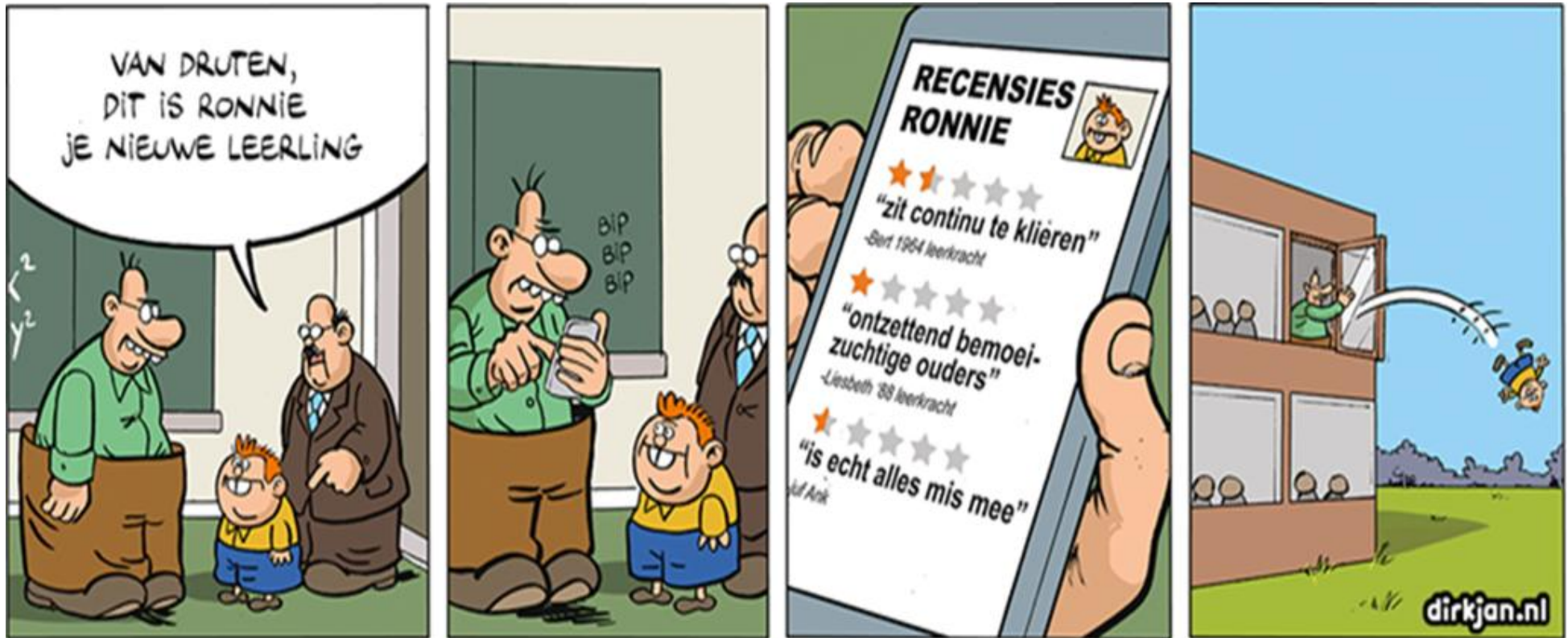

Weten we van gekkigheid nog wel wat normaal is?

Els Evenboer
Associate lector Jeugd
Hogeschool Windesheim

Toename jeugdhulp

Ging het in het jaar 2000 nog om 1 op de 27 kinderen, in 2023 kruipt het richting de 1 op de 7 kinderen (en in sommige regio's naar 1 op de 6).

In Deventer gaat het om 1 op de 11 kinderen (CBS, 2023).

Oorzaken voor toename jeugdhulp gebruik

- Voor een deel hangen deze samen met **ontwikkelingen in de jeugdzorg** zelf.
  - Marktwerking
  - Interventies/hulp niet altijd effectief op de langere termijn
- Ze hangen ook samen met veranderingen in de **maatschappelijke context** en in **aanpalende domeinen** als het onderwijs (prestatiedruk)
- Afgelopen jaren een **sterke individualisering** van de opvoeding
  - Alledaagse problemen rond opgroeien en opvoeden geen verantwoordelijkheid (meer) van de gemeenschap
  - Onzekerheid bij ouders door toegenomen kennis/beschikbaarheid van kennis
- Het vinden van **oplossingsrichtingen in het gewone leven** blijft nog te vaak buiten beeld (familie, buurtgenoten, sportverenigingen, buurthuizen en scholen).

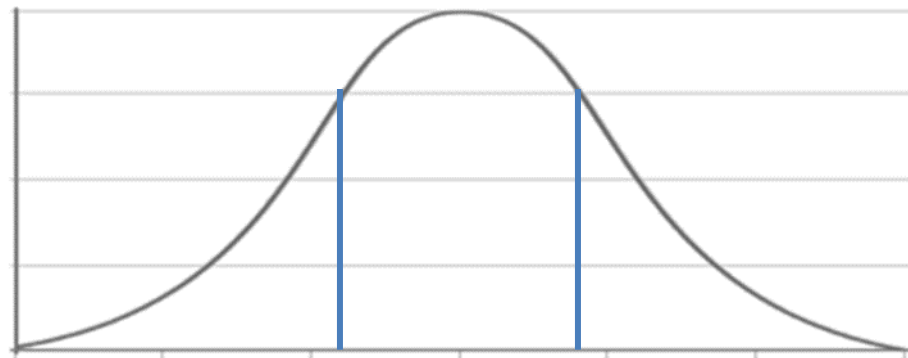
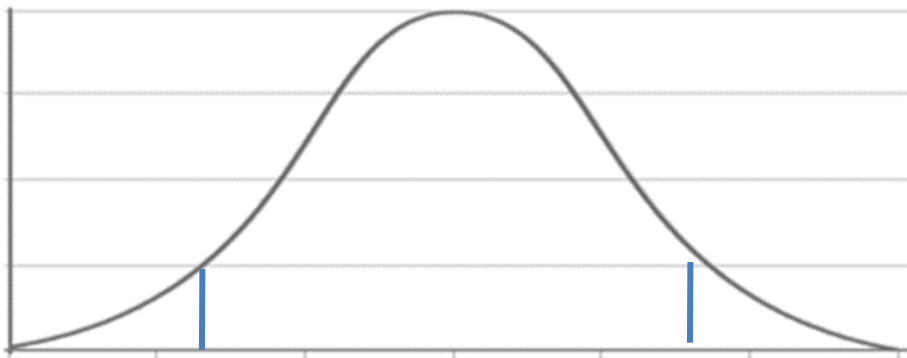
Hoe wordt normaliseren gedefinieerd?

De RMO beschreef het begrip normaliseren eerder als het tegengaan van **onnodig problematiseren en etiketteren**(RMO, 2012).

Er moet **minder nadruk** komen te liggen op het sturen, controleren en doorverwijzen van jeugdigen, en **meer op ontmoeten, tonen van medemenselijkheid, het opbouwen van vertrouwen** en het voeren van **gesprekken** (RMO, 2012).

We moeten **de-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren** door onder meer het opvoedkundig klimaat te versterken in gezinnen, wijken, scholen en in voorzieningen als kinderopvang en peuterspeelzalen.
(Doelstelling Jeugdwet, 2015)

Wat vinden we normaal?

Waarom is normaliseren belangrijk?

- Het is **één van de doelstellingen van de Jeugdwet** en daarmee een vereiste om op deze manier te handelen
- **Maatschappelijke acceptatie** van eenieder zoals hij/zij is
  - Omarmen van variatie
- Meer aandacht voor de **context** waarin de jeugdige opgroeit/de situatie van het gezin - versterken van het gewone leven
- Het jeugdhulp systeem **niet langer houdbaar** is op deze manier → we houden de zorg niet langer beschikbaar voor diegene die het echt nodig heeft.
- Vaker stil staan bij: **wat is juist in deze situatie en waarom?**
  - *Moreel kompas (Jaarplan Ingrado, 2025)*

Medicaliseren van gedrag

- Steeds meer gedrag van kinderen en jongeren wordt als afwijkend gezien en beschreven vanuit **psychologische en psychiatrische ‘taal’**
- Daarmee beschouwen we het **steeds sneller** als → behorend tot het domein van jeugdhulp
- En -> het idee/overtuiging dat jeugdhulp **voor allerlei zaken een oplossing heeft.**
  - We weten inmiddels ook dat dit niet zo is (Sharon Stellaard, Boemerangbeleid)
- Maar ook **jongeren zelf** gebruiken steeds meer psychologische taal om te praten over uitdagingen in het leven

Wat weten we vanuit jongeren?

De definitie van normaal wordt beïnvloed door de omgeving

"Ik vind het belangrijk dat we beter leren kijken naar onszelf, dat zou kunnen door hier bijvoorbeeld les over te krijgen op school."

BIJ WIE VRAAG JIJ OM HULP?

Als mensen uit zichzelf om hulp vragen als ze ergens mee zitten doen ze dat vaak bij vrienden (83,9%), ouders/verzorgers (74,2%), school (35,5%) en als vierde aan hulpverlening (25,8%).

"Jij hebt je normaal en samen hebben we een normaal. Wat normaal is, is afhankelijk van de context normaal. Het samen "normaal" is datgeen wat de meerderheid "normaal" vindt"

Vanuit jongeren komt naar voren dat ze vooral op zoek zijn naar oplossingen in de context

We moeten veel meer denken in termen van het versterken van het gewone leven en vanuit daar op zoek naar oplossingsrichtingen

#NORMALISEREN

www.rkj-ijsseiland.nl

RKJ

Diagnose - het is geen verklaring voor hoé je er mee om moet gaan

- Een diagnose **beschrijft** een verzameling van gedragingen, die wij bundelen onder een bepaalde noemer:
  - ADHD
  - Autisme
- Wij bepalen met elkaar **wat er wel en niet onder valt**. En wat er wel onder valt en wat we beschouwen als afwijkend, neemt alleen maar toe
- Het geeft echter géén verklaring voor **hoé je met het gedrag om moet gaan**.
  - Ook hier gaat het weer over handelingsperspectieven/alternatieven
- Begrijpen wat er aan de hand is (maar een diagnose verklaart niet); begrijpen hoe het met je zal gaan (maar weinig evidentie over verloop).
  - Zegt niets over de **oorzaken** van het gedrag, die liggen vaak in de context

DSM I – 106

DSM II – 182

DSM III – 265

DSM IV – 292

DSM V – ca 400.

Weten we eigenlijk wel goed genoeg wat de gevolgen er van zijn?

- Label is voor een kind of jongere ook een **stigma**, wat ook in de volwassenheid zijn doorwerking kan hebben
- Zouden we niet veel **voorzichtiger** moeten zijn met deze labeling?
- Dat vinden we **vaak lastig**, omdat:
  - Professionals soms over te weinig **handelingsalternatieven** beschikken
  - Organisaties en hun regels te weinig ruimte voor bieden voor alternatieven
- Daarnaast zijn er **factoren** zijn die het labelen en doorverwijzen in stand houden en/of stimuleren

Wat we weten vanuit onderzoek – professionals

- Als professionals **affiniteit** hebben met het gedachtegoed van normaliseren hebben ze duidelijker voor ogen wat ze hiervan vinden en hoe ze dit (willen) uitdragen.
- Als professionals **inhoudelijk** worden **geschoold**, bijvoorbeeld over de ontwikkeling van het kind, zorgt dit voor zekerheid ten aanzien van het normaliserend handelen
  - *Soms lastig in te schatten wat passend is bij de leeftijd van kinderen # gebrek aan expertise*
- Het is belangrijk dat **samenwerkingspartners** op de hoogte zijn van elkaar en elkaars werkwijze en gezamenlijk optrekken.
  - *Vanuit meerdere domeinen en disciplines samen optrekken in het normaliseren. Anders is het dweilen met de kraan open.*
- Intensievere samenwerking met **jeugd-GGZ en huisartsen is nodig**, zodat er gezamenlijk aandacht kan zijn voor normaliseren
  - *Weten uit onderzoek van de RSJ IJsselland dat in sommige gemeenten veel verwijzingen lopen via huisarts*

Wat we weten vanuit onderzoek - professionals

- Professionals hebben soms het gevoel normaliserend te werken, maar dat dit in de praktijk soms **niet** het geval blijkt te zijn.
- In sommige gevallen **wordt juist geïdentificeerd** door het als normaal te beschouwen dat bepaald gedrag behandeld moet worden.
  - De insteek is om problemen snel te signaleren en ze op te pakken voordat problemen groter worden en zwaardere hulp nodig is.
- En andersom: **mogelijk weten we de beste voorbeelden van normaliseren niet**, omdat het voor die professionals normaal is, ze weten niet beter, ze doen het gewoon zo.
- Nog te weinig de **kracht van het informele netwerk** gebruikt en te weinig gezocht naar **aanknopingspunten in het gewone leven**
  - *Professionals geven ook aan handvatten (tools/kennis) te missen om dit goed te kunnen doen*

Waarom is normaliseren lastig?

- **Tijd/ruimte** – vraagt iets anders van jou als professional
- **Prestatiemaatschappij** – alles moet goed, beter, meer
- Overall moet een **verklaring** voor zijn en/of een **oplossing**...
- **Klacht/aansprakelijkheid**
- Soms is **verdragen** het hoogste (niet alles is oplosbaar)
- Je wilt normaliseren zonder te **bagatelliseren**
- Voelt vreemd om “niets” te doen - **aandachtig aanwezig zijn**

Wat weten we vanuit RKJ onderzoek – steeds meer externe expertise in school

- Jongerenwerk in basisonderwijs
- Inzet maatschappelijk werk op school
- De Huiskamer – o.a. inzet jongerenwerk op school
- Pedagogisch medewerker voor de verbinding tussen thuis en school
- Inzet multidisciplinair team op school

“Als een leerkracht bezig is met een groepje leerlingen, dan is deze didactisch bezig met taal, rekenen, spelling. Hij of zij heeft ook tijd voor een gesprekje, maar dat is wel dure tijd. Want we zijn geen maatschappelijke instelling, we zijn een school, een leerbedrijf.”

Positie leerkrachten raakt in de knel als zorg meer komt te liggen bij jongerenwerkers en externen

Sociaal werk

Onderwijs

Willen we die verschuiving van verantwoordelijkheid voor leerlingen überhaupt wel?

Onderwijs moet kritisch nadenken over inhuur externe ondersteuners

Jongerenwerkers, maatschappelijk werkers en jeugdconsulenten zijn steeds nadrukkelijker aanwezig op school. Windesheim-onderzoekers Tessa de Wild, Rogier Kattenberg en Els Evenboer zien hier een risico en bepleiten bedachtzaamheid.

Door **Tessa de Wild, Rogier Kattenberg, Els Evenboer**
21 maart 2024

#NORMALISEREN

www.rkj-ijsseiland.nl

RKJ

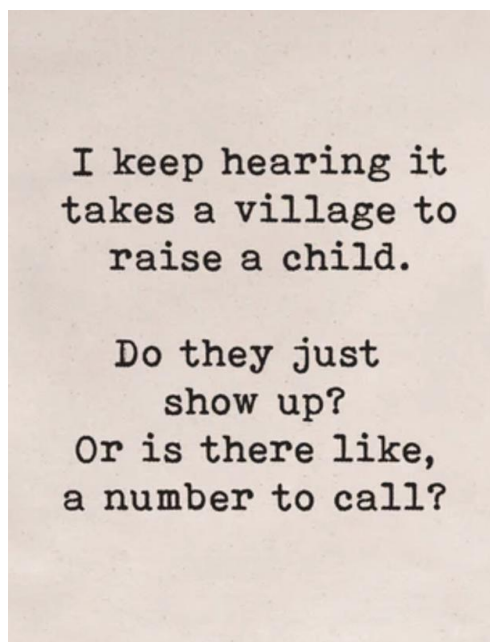

Angst onder schoolkinderen neemt steeds meer toe

Kinderen op de basisschool worden steeds angstiger. De Leidse onderzoekers Ida van Kampen, Jessie van Grieken en Jeanine Baartmans laten zien waardoor dat komt. Ze raden zo vroeg mogelijke interventies aan, zodat angsten niet te hoog oplopen.

Normaliseren vraagt een shift in denken & doen

- Nog te vaak een hang naar (vernieuwende) **snelle oplossingen voor complexe problemen**, waarbij de oplossing te vaak wordt gezocht bij (of in) de jeugdige zelf (**medicalisering**) in plaats van binnen zijn/haar **sociaalpedagogische context**.
- Deze shift in denken en doen vragen ook een aanpassing en transformatie van onze beleidsdoelen. **Wat zijn eigenlijk de 'normale' opgroeikansen voor kinderen en welke context helpt daarbij?**

#NORMALISEREN

www.rkj-ijsseiland.nl

RKJ

Wat betekent dit bijvoorbeeld voor het onderwijs?

- **Verbreden** van het perspectief op normaal gedrag
  - Hierbij gaat het ook over taal; hoe spreken we over (gedrag van) kinderen
- Meer kijken naar het **collectief en de context**, dan uitgaan van het individu
  - Welke alternatieve hypothesen kan je bedenken voor het gedrag van een kind?
- Welke **alternatieve oplossingsrichtingen** kunnen we met elkaar bedenken?
  - Is een label echt nodig?
  - Welke mogelijkheden liggen er in het gewone alledaagse leven van kinderen?

Bedankt voor jullie aandacht!

Als je wilt
dat je kind
omhoog komt.
Moet je er
vooral niet
bovenop gaan zitten

-Juf Anis-

#NORMALISEREN

www.rkj-ijsseiland.nl

RKJ